

Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü* (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)

Aybiçe TOSUN** - Ayşe YORULMAZ***

*Öğrencilerine Göre İlahiyat Lisans Programının Mesleğe Hazırlama Yönü
(Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)*

Özet ▶ Üniversite eğitimi kişileri akademik ve entelektüel olarak geliştirmenin yanında bir mesleğe hazırlamayı da amaçlamaktadır. Bir mesleğe yönelik eğitim verme, lisans programlarının öğrenme çıktıları, amaçlarını, dersleri ve ders içeriklerini şekillendiren temel unsurlardan biridir. Bununla birlikte bir lisans programı tek bir alan ile ilgili uzman yetiştirebileceği gibi birden fazla alana da odaklanabilmektedir.

Türkiye'deki İlahiyat Fakültesi programlarının birden çok meslek alanına öğrenci yetiştirdiği bilinmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı fakülte mezunlarının çalışma imkanı buldukları kurumlar olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla İlahiyat Fakülteleri lisans programlarının yukarıda yer alan kurumlarda çalışmayı mümkün kılacak yeterliklerle belirlenmiş öğrenme çıktılarına ve bu kazanımlara uygun içeriğe sahip olması beklenmektedir.

İlahiyat Fakültelerinin meslek alanlarındaki çeşitlilik öğrenci profilini de etkilemektedir. Öğrencilerin İlahiyat Fakültelerini tercih sebepleri, ilgi alanları, yönelmek istedikleri meslekler ve eğitimden beklentileri birbirinden farklılaşabilmektedir. Söz konusu bu farklılıkları tespit etmek ve eğitim öğretim sürecini, yöntemini ve içeriğini hem İlahiyat Fakültelerinin istihdam alanlarına hem de öğrencilerin beklentileri ve amaçlarına uygun olarak güncellemenin İlahiyat eğitiminin kalitesini artıracacağı söylenebilir.

Bu araştırmada; Türkiye'de yürütülmekte olan İlahiyat Fakültesi lisans programlarının öğrenme çıktılarının incelenmesi için, programlardan mezun durumunda olan öğrencilerin fakülteyi tercih süreçlerindeki temel faktörler ve fakültede aldıkları eğitim ve bu eğitimin mesleğe hazırlanma ya katkıları ile ilgili

* Bu makale 1. Din Eğitimi Kongresi'nde (26-28 Ekim, 2017, Darıca) "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Lisans Programlarının Meslek Edindirme Yönü ile İlgili Tutum ve Görüşleri (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Örneği)" başlığıyla bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aybicetosun@hotmail.com

*** Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yorulmaz.ayse@gmail.com

görüşleri temel veri kaynakları olarak kullanılacaktır. Bu kapsamda ilk olarak İlahiyat Fakültelerinin lisans programları öğrenme çıktıları açısından incelenmiştir. Sonraki aşamada Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun durumunda olan öğrencilerin programla ilgili tutum ve görüşlerini tespit etmek amacıyla likert tipi bir ölçme aracı kullanılmıştır. Araştırmanın ilk bölümünde program incelemesi betimsel analiz yöntemi ile gerçekleştirilmiş, öğrencilerden toplanan veriler ise SPSS paket programı ile analiz edilmiştir.

Anahtar Kavramlar: İlahiyat Fakültesi, Program Çıktıları, Mesleki Yeterlikler,

Abstract ► Undergraduate education aims to academic and intellectual development of individual in addition to that it also provides professional training. The aim of professional training shapes the program outcomes, curriculum, courses and course contents. An undergraduate program ensures professional training for multiple areas.

Theology faculties in Turkey offers an education that prepare students to different occupational fields. Some of the main institutions for alumnus are Administration of Religious Affairs, ministry of Education, Ministry of Justice, Ministry of Family and Public Policy. so it is expected to faculty of theologies have learning outcome for these areas.

It can be said that this variety of fields affect the students' profile and their motivation to enroll the program. And students' expectation from faculty can become different with regard to their choice of profession. So it is really significant to determine these differences, and the missing point of undergraduate programs in regard of learning outcomes and possible career opportunities.

This research aims to examine the learning outcomes of faculty of theologies in Turkey, determine the motivations of students, and expectation on students from undergraduate program in regard of gaining knowledge and competence for possible working fields. For this purpose, a questionnaire has been conducted and 110 students from Eskişehir Osmangazi University Faculty of Theology participated to the survey.

Key Words: Faculty of Theologies, Program Outcomes, Professional Competence

Giriş

İlahiyat Fakülteleri Türk Yükseköğretim sisteminin bir parçası olarak 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunuyla birlikte Darulfünun'da resmen kurulmuş-

tur. Kanunda İlahiyat Fakültesinin açılma gerekçesi olarak sunulan ‘yüksek diniyyat mütehasısları yetiştirmek’ ibaresi günümüze dek süren amaç tartışmalarının odağında yer almıştır. ‘Diniyyat mütehasısları’ ifadesinin; dini bilgiyi araştıran, sorgulayan ve bu alanda bilimsel bilgi üreten akademisyenleri mi, dini hizmet alanlarında çalışabilecek bilgi ve beceriye sahip din görevlilerini mi yoksa bu iki yeterliği de bir arada bulunduran din uzmanlarını mı kastettiği uzun yıllar boyunca tartışılmıştır.

İlahiyat Fakültesi ile birlikte aynı kanuna binaen ‘cami ve mescitlerde dini hizmetlerin ifasıyla mükellef elemanlar yetiştirmek için’ İmam Hatip mektepleri açılmıştır (Ayhan, 2014, s. 55). Böylece daha önce Şeriyeye Vekaleti tarafından idare edilen dini medreselerin bir kısmı imam hatip okullarına çevrilmiş ve bu eğitimin idaresi de Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlanmıştır. Yukarıda ifade edilen gerekçede İmam-Hatip okullarının amacının din hizmetleri alanında istihdam edilecek eleman yetiştirmek olduğu ifade edilmektedir. Böyle bir ayırımın yapılması bizi İlahiyat Fakültelerinin dini hizmet alanlarından ziyade ilmi çalışmalar yapma amacını öncelendiği fikrine götürebilir. Aynı zamanda İlahiyat Fakültesinin tartışmalı medrese eğitimi modernize etme gayesi taşıdığı düşünülürse, fakültenin açılma amacındaki bilimsellik vurgusu ve müfredatındaki sosyal bilimlere ağırlığı manidar bulunabilir.

İlahiyat Fakülteleri açıldığı ilk dönemden itibaren ders içeriği, amaçları, ilmi görevleri, öğrenci yeterlikleri vb. yönüyle tartışmalara konu edilmiştir. Bu tartışmalara bir örnek olarak Yahya Afif’in dönemin gazetelerinden Sebilürreşad’da ‘İlahiyat Fakültesi Nasıl Olmalıdır?’ başlıklı yazısında Tevhid-i Tedrisat kanununun bir devamı olarak kurulmuş olan İlahiyat Fakültelerinin özellikle ders içeriklerini konu ettiğini görmekteyiz. Afif, dini ihtiyaçları karşılayacak kişilerin dini konularda uzmanlar olması gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre bir alanda uzman olmak için de o ilmin hem asıl konularını hem de destekleyici konularının bilinmesi gerekmektedir. Ancak İlahiyat Fakültesi programı dini ilimlerin ne asıl ne de destekleyici konularını öğretmekten uzaktır. Afif buna ek olarak öğrenci profiline değinmektedir. Afif’e göre, İlahiyat Fakültelerine daha önce İslami ilimler ile ilgili hiçbir bilgi sahibi olmayan lise mezunlarının kabul edilmesiyle bu fakülteden değil uzman, aldığı bilgiyi bile aktaramayacak kişiler yetişecektir. Ayrıca Afif; müftü, vaiz vb. ihtisas sahibi kişilere ihtiyaç duyulduğunu ve İlahiyat Fakültesi programının içeriklerinin belirlenmesinde bu ihtiyacı göz önüne alarak ders ve ders içerikleri belirlenmesi gerektiğinin altını çizmektedir (Efe, 2004).

Aynı dönemde farklı amaçlarla açılan İmam-Hatip liselerinden mezun olanların İlahiyat dahil herhangi bir yükseköğretim kurumuna devam edememeleri, bununla birlikte İlahiyat Fakültelerinin yalnızca düz liseden mezun olanlara kayıt hakkı tanınması eğitimde devamlılığı sekteye uğratmış, bir müddet sonra arz talep dengesinin bozulmasına ve öğrenci eksikliğine sebep olmuştur. Bunun üzerine İmam-Hatip okulları 1930 yılında, İlahiyat Fakültesi ise 1933 yılında kapatılmıştır (Ayhan, 2014, s. 57, 69).

1949 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan İlahiyat Fakültesi'nin genel amaçlarına bakıldığında ise 'Din meselelerinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatalı din adamlarının yetişebilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla memleketimizde garptaki örneklere benzer bir İlahiyat Fakültesi kurulması...' (Koçtaş, 1989) ifadesi yer almaktadır. Bu gerekçede bir taraftan ilmi bilgiye diğer taraftan ise meslek bilgisine atıf yapıldığı görülmektedir. Başlangıçta herhangi bir meslek dersi yer almamasına karşın 1953-54 yılından itibaren İlahiyat Fakülteleri programlarında değişiklik yapılarak pedagojik formasyon dersleri eklenmiştir. (Aydın, 1995). Bu durum İlahiyat Fakültelerinin öğrencilerini öğretmenlik mesleğine hazırlama misyonunu üstlendiğini göstermektedir. 1948/49 yıllarından itibaren kademeli olarak ilkokul, ortaokul, öğretmen okulu ve lise müfredatlarına program dışı ve seçmeli olarak yerleştirilen din dersleri ve Tevhid-i Tedrisat kanununa dayanarak 1951 yılında İmam-Hatip okullarının yeniden açılması bu alandaki öğretmen ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Özellikle bu aşamadan sonra İlahiyat Fakültelerinin İmam-Hatip okullarında meslek dersleri ve diğer ilk ve ortaöğretim kurumlarında din derslerini yürütecek öğretmen adayları yetiştirme misyonunu öne çıkmaya başladığı söylenebilir.

Fakat sınırlı sayıda mezun veren Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin istihdam alanlarındaki boşluğu doldurması mümkün değildi. Bunun üzerine 1959'dan itibaren 'İmam-Hatip okulları, ilk öğretmen okulları, orta ve dengi okullar için din eğitimi öğretmeni yetiştirme, Diyanet İşleri Teşkilatının çeşitli kademelerinde görev yapacak din görevlileri yetiştirme ve İslami ilimler alanında araştırmalar yapma amaçlarını gerçekleştirmek üzere' (Aydın, 1995, s. 64) yalnızca İmam-Hatip okullarından mezun öğrencilerin gideceği bir yükseköğretim kurumu olan Yüksek İslam Enstitüleri açılmaya başlanmıştır.

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Fakat Yüksek İslam Enstitülerinin kurulmasının hemen ardından programın içeriğinin ve derslerinin yukarıda zikredilen amaçları gerçekleştirmekten uzak olduğu ile ilgili eleştiriler ve tartışmalar kendini göstermiştir (Özakkaş, 1969). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi teolojik-akademik bilgi üreten ve din dersi öğretmeni yetiştiren bir misyon yüklenirken, Yüksek İslam Enstitüleri ise akademik bir müesseseden ziyade meslek dersi eğitimi verilen bir kurum olarak tanımlanmış gibi görünmektedir (Tosun & Doğan, 2004). Ancak din eğitimi alanındaki öğretmen ihtiyacına çözüm olarak yola çıkan enstitü açılışından ancak on yıl sonra programında öğretmenlik bilgisi derslerine yer verebilmiştir. (Öcal, 2011, s. 376-377). Bu noktada Yüksek İslam Enstitülerinin de alandaki ihtiyaçlara binaen öğretmen yetiştiren bir kuruma dönüştüğü söylenebilir.

Yüksek İslam Enstitülerinin 1982’de hem ders içeriklerini belirlemede bağımsızlaştırmak hem de akademik bir kimlik oluşturmak amacıyla İlahiyat Fakültesi’ne dönüştürülmesiyle amaç ve içerik ile ilgili sorun ve tartışmalar da yeni bir boyut kazanmıştır (Topaloğlu, 1973).¹ Günümüze kadar devam eden bu tartışmalarda ilmi amaçlarla açılan İlahiyat Fakültesi programlarının içeriği belirlenirken istihdam alanları ile ilgili ihtiyaçların göz önüne alınıp alınmayacağı sorunu sıkça dile getirilmiştir.

Yüksek din eğitimi ile ilgili tartışmalar 1998 yılında İlahiyat Fakültesi bünyesinde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği lisans programının kurulmasıyla yeniden alevlenmiştir. Bu yeni program ilk ve ortaokullarda görev yapacak DKAB öğretmeni yetiştirirken, İlahiyat lisans programı liselere DKAB öğretmeni İmam-Hatip liselerine meslek bilgisi öğretmeni yetiştirmekteydi (Yazıbaşı, 2007). Yeni programın açılmasıyla İlahiyat programındaki pedagojik formasyon dersleri müfredattan çıkarılmış, mezunların öğretmen olması Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde açılan tezsiz yüksek lisans programı çerçevesinde alınacak formasyona bağlanmıştır. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinin 2006 yılında Eğitim Fakültelerine aktarılması zamanla iki program arasında derslerin içeriği ve istihdam alanları ile ilgili bir takım sorunların doğmasını da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar; 2012 yılında programın yeniden İlahiyat Fakültelerine aktarılması ve en sonunda 2014 yılında öğrenci alımının durdurulması ile sonuçlanmıştır. 1998 yılında İlahiyat programından

¹ Yüksek İslam Enstitülerinin İlahiyat Fakültesine dönüştürülmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız: Ayhan, Halis, Türkiye’de Din Eğitimi, DEM, İstanbul: 2014.

çıkarılan pedagojik formasyon dersleri 2017 yılında yeniden programa dahil edilmiş ve İlahiyat Fakültelerinin öğretmen yetiştirme kurumu olarak yüklendiği misyon belirginlik kazanmıştır.

Din hizmetleri ve öğretmenlik mesleği ile ilgili misyon yukarıda zikredildiği gibi şekillenirken, ülkemizde ilk kez 1994 yılında sağlık alanında dini ve moral destek kapsamında gündeme gelen manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, 2012 yılında lisansüstü çalışmalarla teorik bağlamda, 2015 yılında Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokolle saha çalışmaları olarak ele alınmaya başlamıştır. (Kılınçer, 2017). Bu durum İlahiyat Fakültelerine yeni bir misyon yüklemiştir. Manevi danışmanlığın toplumda dezavantajlı gruplar olarak adlandırılacak ağır hastalara, engellilere, yaşlılara, kimsesiz ve bakıma muhtaç çocuklara, hükümlülere yönelik bir danışmanlık ve rehberlik hizmeti olması bu gruplara yönelik yapılacak danışmanlık hizmetlerinde psikolojik boyutu ön plana çıkarmaktadır. Bu sebeple manevi danışmanlık, dini rehberlik hizmetlerine ek olarak dini bilginin sunumu konusunda yeni bir yeterlik alanı oluşturmuştur. Bu bağlamda hastane, cezaevi, SHÇEK'e bağlı kuruluşlar ve huzurevleri gibi sosyal hizmet alanlarında yürütülecek manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde içerik oluşturma ve yöntem belirleme çabaları ile ilgili akademik çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. (Özdemir, 2009; Ali, 2012).

YÖK tarafından belirlenen Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi temel alınarak oluşturulan bir lisans programından öğrencilerin hangi yeterliklere mezun olması gerektiğinin programın öğrenme çıktılarında belirtilmesi beklenmektedir. Bu noktada mezunlarının istihdam alanlarının çeşitliliği düşünüldüğünde İlahiyat Fakültelerinin amaç, içerik ve yeterlik belirlemedeki sorunları anlaşılacaktır. Bu tabloda MEB tarafından belirlenen öğretmen yeterliklerin, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından belirlenen din görevlisi yeterliklerinin, manevi danışmanlık ve rehberliğe yönelik yeterliklerin ve en temelde din alanında ihtisaslaşmaya dönük kazanımların tek bir program çatısı altında toplanmaya çalışıldığını görebiliriz.

İlahiyat Fakültesi programının amaçları, eğitim anlayışı, istihdam alanları, öğrenci profili, ders içerikleri vb. ile ilgili önerilerin ve tartışmaların Darülfünun'da İlahiyat Fakültesi'nin açılmasından günümüze kadar çeşitlenerek devam ettiği söylenebilir. Bu tartışmalar bağlamında Doğan (2015); İlahiyat Fakültelerinin eğitim anlayışlarının belli bir felsefeye dayandırılması ve öğrenciye bir dünya görüşü kazandırması gerektiğini söyleyerek nitelikli bir insan yetiştirme amacını

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

vurgularken; Aşikoğlu (2009) bunun yanında bilgiyi üretme ve ürettiği bilgiyi topluma sunma konusunda yeterlik kazanmayı da vurgulamaktadır.

İlahiyat Fakültesi programlarının toplumun ve istihdam alanlarının ihtiyaçları üzerinden yeniden şekillendirilmesi gerektiği ile ilgili tartışmalar da literatürde yer almaktadır. İlahiyat lisans programlarını vaizlik eğitimi açısından ele alan Korkmaz'a (2011) göre tüm lisans programları mesleğe eleman yetiştirme amacını taşıdığı gibi İlahiyat lisans programı da temelde istihdam alanlarına dönük eğitimi amaçlamalıdır. Bununla birlikte alanda uzmanlaşma ve alana akademisyen yetiştirme lisansüstü eğitiminin amacı ve konusudur. İlahiyat Fakültesi'nin pratik din hizmetlerine katkısını değerlendiren Aşık (Aşık, 2008), meslek donanımını verecek derslerin ve din hizmetleri alanına dönük araştırma imkanlarının eksikliği sebebiyle İlahiyat programlarının pratik din hizmetleri konusunda eksik olduğunu ifade etmektedir.

İlahiyat Fakültesi lisans programlarını incelediğimizde fakültelerde okutulan dersler arasında önemli farklar olmamasına rağmen öğrenme çıktıları noktasında dikkat çeken farkların olduğu tespit edilmektedir. Bu noktada Uludağ Üniversitesi ve 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrenme çıktılarını kıyaslayabiliriz.

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Program Yeterlikleri (Uludağ Üniversitesi, 2015):

1. *Dinî ilimler alanında temel bilgileri, kavramları, görüşleri ve tarihsel süreçleri özümser.*
2. *İslâm dininin temel kaynaklarından yararlanır ve günümüz için geçerli yorumlar yapar.*
3. *Türk ve İslam tarihini bilir ve medeniyet bilincine sahip olur.*
4. *İslâm sanatları ve edebiyatı alanındaki yeteneklerini geliştirebilir.*
5. *Kaynakları kullanabilecek derecede (Avrupa Dil Portföyü B1 genel düzeyinde) Arapça ve bir Batı diline sahip olur.*
6. *Felsefe ve din bilimleri alanında başlıca ekoller, kuramlar ve meseleler hakkında yeterli düzeyde bir kavrayışa sahip olur.*

7. *Din-birey-toplum ilişkilerini doğru bir şekilde anlama ve anlamlandırma yeteneği kazanır.*

8. *Dünya dinlerinin temel inanç esasları ve uygulamalarını tanır.*

9. *Çağdaş gelişme ve sorunlar karşısında objektif, eleştirel ve bütüncül bir yaklaşım ortaya koyabilir.*

10. *Din eğitimi ve hizmetlerinin gerektirdiği psikolojik yeterliliği ve ahlâkî olgunluğu gösterir.*

11. *Bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini uygular.*

12. *Dinî değerlerin toplumdaki bütünleştirici rolüne uygun tutum ve davranış gösterir.*

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin hazırlamış olduğu öğrenme çıktılarına bakıldığında sadece 10. maddede mesleki alana dönük bir çıktıya yer verildiği görülmektedir. Diğer yeterliklerin ise öğrenci ihtiyaçları ya da istihdam alanlarına göre değil programda yer alan derslere yönelik yazıldığı söylenebilir.

19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Program Çıktıları (Ondokuz Mayıs Üniversitesi, tarih yok):

1. *Bireysel ve toplumsal düzeyde etkili din hizmeti sunabilmek için gerekli olan genel kültür, alan bilgisi ve mesleki formasyona ilişkin bilgi ve becerilerini geliştirebilme.*
2. *Din bilimlerine ilişkin alanlarda, disiplinler arası çalışma becerisi.*
3. *Bireysel, toplumsal ve küresel nitelikteki olay ve sorunlara, dini ve sosyal bilimlerin verileri doğrultusunda, tanımlama, kurgulama, değerlendirme ve çözüm önerileri getirebilme becerisi.*
4. *Örgün ve yaygın din eğitiminin hedef kitlesi olan çocuk, genç, yetişkin ve yaşlıları biyolojik, psikolojik, sosyal ve dini gelişim özelliklerine göre tanıyıp, uygun yöntem ve tekniklerle dini öğretileri sunabilme becerisi.*
5. *Din bilimlerine ilişkin araştırmalarda meslek etiğine riayet, bireysel ve toplumsal sorumluluk bilinci içinde hareket etme duyarlılığı edinme becerisi.*

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

6. *Millî ve dinî değerler hususunda farkındalık oluşturarak, hurafelerden uzak, toplumsal örf ve adetlerin tanınmasını ve yaşatılmasını sağlayabilme.*
7. *Tarihi süreç içinde oluşmuş İslam Kültür ve Medeniyetini özgün nitelikleriyle kavratarak, tarihi ve kültürel mirasımıza ilişkin bir aidiyet duygusu ve bilinci geliştirebilme.*
8. *Toplumun dezavantajlı grubunu oluşturan (engelliler, mahkumlar, hasta ve yaşlılar, dul ve yetimler) kişilere yönelik, dinî danışmanlık ve rehberlik yapabilme.*
9. *Toplumsal alandaki gelişme ve sorunlara bağlı olarak yaşam boyu öğrenme felsefesi oluşturabilme.*
10. *Din bilimlerine ilişkin tarihi bilgi birikimiyle birlikte, alanıyla ilgili güncel bilgi ve gelişmeleri izleyebilme ve sorunların çözümünde kullanabilme becerisi.*
11. *Aldığı eğitim ve öğretime paralel olarak, toplum içerisinde mesleğini temsil edebilme duygu ve becerisi.*
12. *Dini metinleri orijinal kaynaklarından okuyup, anlayabilecek düzeyde dil becerisi elde edebilme.*
13. *Her çeşit bireysel, toplumsal hatta küresel nitelikli, felsefî, sosyal, psikolojik ve dinî içerikli sorunları, temel kaynaklardan yararlanarak, bilimsel düzeyde araştırıp, analiz ve sentez yaparak, rapor haline getirebilme.*

Yukarıdaki öğrenme çıktılarına bakıldığında; 1. maddede genel olarak din hizmetleri, 4. maddede örgün ve yaygın din eğitimi, 5. maddede meslek etiği, 8. maddede dezavantajlı gruplar için dinî danışmanlık, 11. maddede mesleki temsil ve 13. maddede ise bilimsel araştırma yapabilme ile ilgili bilgi ve becerilere atıf yaptığı görülmektedir.

Yukarıdaki örneklere ek olarak bu araştırmanın yapıldığı Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Program Yeterlikleri ise şu şekildedir:

1. *Dinî ilimler alanında temel bilgileri, kavramları, görüşleri ve tarihsel süreçleri bilir.*

2. İslâm dininin temel kaynaklarından yararlanır ve günümüz için geçerli yorumlar yapar.
3. Kaynakları kullanabilecek derecede (Avrupa Dil Portföyü B1 genel düzeyinde) Arapça bilgisine olur.
4. Kur' an-ı Kerim'i öğretebilecek düzeyde kurallarına uygun olarak okur ve doğru bir biçimde anlar, yorumlar ve tefsir ekollerini tanır.
5. İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak ile ilgili esaslarını ve bu konudaki tartışmaları bilir ve tartışır.
6. Hz. Peygamber'e ait söz ve uygulamaları bilir, anlar ve yorumlar.
7. İslam medeniyetinin kültür sanat ve edebiyat gibi unsurlarını tanır ve farklı kültürlerle karşılaştırma yapar.
8. Dini inanç ve yaşantıların bireysel, toplumsal, düşünsel ve tarihi biçimlerini analiz eder.
9. Farklı din, kültür ve değerlerle ilgili evrensel ve ahlaki ilkeler çerçevesinde anlayış geliştirir.
10. Örgün ve yaygın din eğitimi süreçlerini öğrencilerin gelişim düzeyleri ve öğretim ilke ve yöntemlerine göre planlar, uygular ve değerlendirir.
11. Dini bilgileri temel bilgi teknolojiler ve bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak eğitim-öğretim sürecinin parçası haline dönüştürür.
12. Çağdaş gelişme ve sorunlar karşısında objektif, eleştirel ve bütüncül bir yaklaşım ortaya koyabilir.
13. İslam dininin değerleri ışığında toplumun ve bireylerin dini ve ahlaki ihtiyaçlarına çözümler üretir.

Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi program yeterliklerinde ise 10 ve 11. maddelerde öğretmenlik mesleğine atıf yapan ifadeler yer almaktadır. Üç farklı üniversiteye ait bu program yeterliklerinin/öğrenme çıktılarının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bununla birlikte fakültelerin lisans programlarında yer alan dersler açısından ise büyük ölçüde bir farklılığa rastlanmamaktadır. Bu durumda program yeterliklerinin program içeriğiyle uyumunun sağlanmadığı,

yeterliklerin hangi amaçlar gözetilerek hazırlanacağı konusunda bir mutabakata varılmadığı söylenebilir. Bu tablo aynı kurumlarda çalışacak kişilerin yetiştirilmesinde bir standart oluşturulmadığı sonucunu göstermektedir. Ortaya çıkan bu durumla ilgili olarak İlahiyat Fakültelerinin kalite standartlarının belirlenmesinin gerekliliği alanyazındaki ilgili çalışmalarda vurgulanmaktadır (Turan, 2014).

1. Araştırmanın Amacı

İlk kurulduğu tarihten itibaren ilahiyat alanında temel bilgi kaynaklarına ulaşma, analiz etme, yeni bilgi üretme vb. akademik öğrenme çıktılarını gerçekleştirmek üzere eğitim vermekte olan İlahiyat Fakülteleri mezunlarına aynı zamanda; Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmenlik, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde İmam-Hatiplik, vaizlik, müftülük vb. ve bunlara ek olarak çeşitli kurum ve kuruluşlarda manevi danışmanlık yapmak üzere istihdam edilme olanağı sunmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı; İlahiyat Fakültesi lisans programlarının öğrencileri mesleğe hazırlama düzeyini tespit etmektir.

2. Yöntem

Nicel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada; öğrenci görüşlerinden yola çıkarak program çıktılarını değerlendirmeye dönük olması sebebiyle tekli tarama modeli kullanılmıştır. Bilindiği üzere tarama modeli evrenin tamamı ya da bir kısmından elde edilen verilerle yordamalar yapmayı amaçlamaktadır (Karasar, 2007). Araştırma verileri öğrencilere uygulanan bir anket ve görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır.

Anket maddeleri ve görüşme soruları İlahiyat Fakültelerince belirlenmiş öğrenme çıktıları ve İlahiyat Fakültesi mezunlarının istihdam alanları göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Bu çerçevede anket formunun oluşturulmasında ve görüşme sorularının belirlenmesinde İlahiyat Fakültesi programının; dini hizmet alanları, öğretmenlik mesleği, yaygın din hizmetleri alanı, bilimsel araştırma alanında uzmanlaşma ve manevi danışmanlık alanı ile ilgili temel bilgi ve becerileri kazandırma düzeylerini belirleyecek öğrenme çıktıları kullanılmıştır.

Öğrencilere üç bölümden oluşan bir anket uygulanmıştır. Birinci bölümde demografik bilgiler yer almıştır, ikinci bölümde 'kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum' seçeneklerinden oluşan beşli likert veri toplama aracı kullanılmış ve bu alanda 55 anket maddesine yer

verilmiştir. Üçüncü bölümde ise öğrencilere fakültede edindikleri kazanımlara dönük açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Likert anket sorularına verilen cevaplar ve açık uçlu sorulara verilen cevaplar betimleyici analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir.

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye’de İlahiyat Fakültesinde okuyan son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan ve 2017-2018 eğitim öğretim yılı itibarıyla mezun durumunda olan öğrencilerdir. Lisans programının bütünü ile ilgili daha kapsamlı bir bilgi ve bakış açısına sahip oldukları ön görüşüyle araştırma evrani mezun durumunda olan öğrenciler belirlenmiştir.

Anket formu ve görüşme soruları Ekim 2017’de Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin mezun durumundaki öğrencilerine uygulanmıştır. Anket uygulaması sırasında 110 öğrenciye ulaşılmış ve ulaşılan öğrencilerin tamamından elde edilen veriler analiz için kullanılmıştır.

2.2. Kapsam ve Sınırlıklar

Bu çalışma anket soruları ve görüşme formları aracılığıyla elde edilen bulguların betimsel olarak analiz edilmesi ile sınırlıdır. İlahiyat Fakültesi lisans programlarının mesleğe hazırlama yönü ile ilgili bir ölçek geliştirmek araştırmanın temel alanının dışında kalmaktadır. Fakat bu araştırma sonucunda elde edilecek bulguların bu alan ile ilgili bir ölçek geliştirme çalışmasına temel oluşturması beklenmektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizi; anket formlarının analizi ve görüşme formlarının analizi olmak üzere iki temel aşamada gerçekleştirilmiştir. Anket formları ile elde edilen yanıtlar SPSS 24 paket programı ile kodlanmış ve ardından frekans değerleri alınmıştır. Görüşme formları ise araştırmacılar tarafından sınıflandırılmış ve kodlanmıştır. Verilerin kodlanmasının ardından her iki veri toplama aracı ile elde edilen bulgular karşılaştırılarak yeniden gruplandırılmıştır. Tüm bu işlemlerin ardından veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Katılımcılar ile İlgili Bilgiler

Cinsiyet	f	%
Kadın	75	68,2
Erkek	35	31,8
Toplam	110	100,0

Tablo 1. Katılımcıları Cinsiyet Dağılımları

Tablo 1 verilerine göre; çalışmaya katılan öğrencilerin %68,2'sini kız öğrenciler, %31'ini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Kız öğrencilerin oranının fazla olması; Türkiye genelinde İlahiyat Fakültelerinde öğrenim görmekte olan kız öğrencilerin oranı ile paralellik göstermektedir. YÖK'ün verilerine göre 2017 yılı itibarıyla Türkiye genelinde İlahiyat Fakültelerinde öğrenim görmekte olan kız öğrencilerin oranı %59, erkek öğrencilerin oranı ise %41'dir (YÖK, 2016).

Sınıf	f	%
3	20	18,2
4	90	81,8
Toplam	110	100,0

Tablo 2. Katılımcıların Buldukları Sınıf

Çalışma katılımcıları fakülteden mezun durumunda olan öğrenciler olarak belirlenmiştir. Bu sebeple öğrenciler içinde farklı sınıflara devam edenler bulunmaktadır. Bunu tespit etmek amacıyla öğrencilerin hangi sınıfta oldukları sorusu yöneltilmiştir. Tablo 2'ye göre öğrencilerin %81,8'inin 4. sınıf öğrencisi, %18,2'sinin ise 3. sınıf öğrencisi olduğu tespit edilmiştir.

3.2. Öğrencilerin Fakülteyi Tercih Sebepleri ve Memnuniyet Düzeyleri

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlahiyat Fakültesine kendi isteğimle geldim.	6	5,5	6	5,5	6	5,5	30	27,3	62	56,4
İlahiyat Fakültesine iyi bir iş sahibi olmak için geldim.	15	13,6	23	20,9	22	20,0	36	32,7	14	12,7
İlahiyat Fakültesini ailemin baskısıyla tercih ettim.	76	69,1	22	20,0	5	4,5	3	2,7	4	3,9
Mezun olduktan sonra çalışmayı düşünmüyorum.	53	48,2	30	27,3	19	17,3	7	6,4	1	,9

Tablo 3. Öğrencilerin İlahiyat Fakültesini Tercih Sebepleri

İlahiyat lisans programının istihdam olanaklarının öğrencilerin fakülteyi tercihini nasıl şekillendiğinin tespit edilmesi amacıyla sorulara yer verilmiştir. Bu sorulardan elde edilen ve Tablo 3'te yer alan verilere göre; öğrencilerin %83'ü İlahiyat Fakültesine kendi isteğiyle gelmiştir. Bu veriyi destekleyecek bir şekilde; Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde 2009 yılında yapılan bir çalışmada da öğrencilerin %85'inin fakülteyi kendi istekleriyle tercih ettiği tespit edilmiştir (Korkmaz, 2010). İlahiyat Fakültesini tercih ederken iyi bir meslek sahibi olmak amacı ise %45,4 olarak belirlenmiş. Bununla birlikte öğrencilerin %75'i mezun olduktan sonra çalışmayı istemektedir. Bu durum bize öğrencilerin fakülteyi tercihlerinde çalışma isteklerinin önemli bir rol oynadığını gösterebilir.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplarda öğrencilerin tercih sebeplerini sıralarken kullandıkları ifadeler; dini doğru öğrenmek ve öğretmek, ilahiyat alanına duyulan ilgi, imam-hatip lisesi mezunu olmak, iş olanakları, öğretmenlik ve din hizmetleri alanında görev almak, aile ve çevrenin yönlendirmesi, kendisine uygun

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

bulma, sınav sistemi, Arapça öğrenmek isteme şeklinde sıralanmıştır. Bu cevaplarda öğrencilerin İlahiyat Fakültesine gelmelerinin temel sebebi olarak dini daha iyi öğrenme gayesinin öne çıktığı görülmektedir. Tablo 3'teki verilerle birlikte değerlendirecek olursak öğrencilerin çalışmaya yönelik beklentileriyle dini öğrenme gayesinin bir arada önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Burada dini öğrenme ve öğretme motivasyonunu besleyen bir diğer faktör alana duyulan ilgi olarak görülüyor. Bu ilginin oluşmasındaki temel etkenler ise aile çevresi ve imam hatip mezunu olmaktır diyebiliriz. Bu noktada anket verileriyle öğrenci görüşlerinin örtüştüğü söylenebilir. Öğrencilerde fakülte tercihi noktasında iş sahibi olma ve özellikle örgün ya da yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürütme amacının yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Öğrencilerdeki dini daha iyi öğrenme öğretme beklentisinin konu ile ilgili daha önce yapılmış benzer bilimsel araştırmalarda ön plana çıktığı görülmüştür (Özenç, 2017; Koç, 2003; Mehmedoğlu, 2000).

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bu fakültede eğitim aldığım için mutluyum.	5	4,5	12	10,9	24	21,8	36	32,7	33	30,0
Tekrar sınavına girsem aynı bölümü tercih ederim.	5	4,5	11	10,0	20	18,2	35	31,8	39	35,5
Kendimi fakülteye ait hissediyorum.	7	6,4	7	6,4	24	21,8	43	39,1	29	26,4
Üniversite sınavına girecek olanlara İlahiyat Fakültesini tavsiye ederim.	2	1,8	5	4,5	19	17,3	48	43,6	36	32,7

Tablo 4. Öğrencilerin Fakültede Aldıkları eğitimden Memnuniyet Düzeyleri

Katılımcıların fakülteyi tercih etme sebeplerinin yanında, fakülteye geliş amaçlarına ulaşip ulaşamadıklarını tespit etmek amacıyla aldıkları eğitim ile ilgili memnuniyet düzeyleri tablo 4’te yer alan verilerle sorgulanmıştır. İlahiyat Fakültesini kendi isteğiyle tercih eden öğrencilerin (%83,7) eğilimi yeniden tercih etme söz konusu olduğunda %67 ve başkalarına tavsiye etme noktasında %76’ya olarak oranlanmaktadır. Fakültede eğitim aldığı için mutlu olanların düzeyi ise %62,7 olarak şekillenmektedir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu fakülteyi kendi isteğiyle tercih etse de fakülteyi tekrar tercih etme ve tavsiye etme söz konusu olduğunda oranlarda bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Bu noktada fakülteyi kendi isteğiyle tercih eden öğrencilerin fakültedeki eğitim deneyimlerinin ardından eğitime dönük tutumlarında negatif yönde bir değişimin yaşandığı söylenebilir. Öğrencilerin fakültede aldıkları eğitime dönük getirdikleri eleştiriler; aynı zamanda bu düşünün sebepleri olarak da karşımıza çıkmaktadır.

4. Kişisel Gelişim ile İlgili Bulgular

İlahiyat Fakültelerinin misyonlarının içinde önemli bir yer tutan kişisel ve ahlaki gelişim, topluma uyum kazanımlarına baktığımızda öğrenci görüşlerinin büyük kısmının bu alanlarla ilgili fakültenin katkısını ön plana çıkardığını görmekteyiz. Öğrencilerin büyük bir kısmının fakülte tercihlerinde etkili olan hususun dini daha doğru öğrenmek ve öğretmek olduğunu önceki verilerde görmüştük. Fakat eğitimin kendisini daha dindar bir insan yaptığını söyleyen öğrencilerin oranının %48’de kaldığını görüyoruz.

Bununla birlikte öğrencilerin fakültede aldıkları eğitimin ardından özellikle farklı din ve inançlara karşı olumlu bir tutum düşünce geliştirdikleri görülmüştür. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin vizyon ve misyonlarında diğer dinleri tanıma, anlama vb. ile ilgili herhangi bir kazanım yer almazken öğrencilerin diğer dinlere karşı saygı ve hoşgörü ile ilgili kazanımlara katılım oranlarının %78 olduğunu görmekteyiz. Bunlara ek olarak farklı din mensuplarıyla iletişim kurma kazanımına %81, aldığı eğitimin kendisini bir dünya vatandaşı yaptığı kazanımına %68,7 oranında katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Derslerin öğrencilerin ahlak konuları ile ilgili farkındalığını artırma oranını ise %69 olarak şekillendiği görülmüştür.

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim daha dindar olmamı sağladı.	9	8,2	20	18,2	28	25,5	39	35,5	14	12,7
Eğitim diğer dinlere saygı duymamı sağladı.	4	3,6	7	6,4	13	11,8	59	53,6	27	24,5
Dersler ahlak ile ilgili farkındalığımı artırdı.	3	2,7	10	9,1	21	19,1	51	46,4	25	22,7
Diğer dinleri öğrenmek hoşgörümü artırdı.	2	1,8	11	10,0	11	10,0	66	60,0	20	18,2
Aldığım eğitim beni dünya vatandaşı yapar.	5	4,5	7	6,4	23	20,9	58	52,7	17	15,5
Farklı din mensuplarıyla iletişim kurarım.	1	,9	2	1,8	17	15,5	52	47,3	38	34,5

Tablo 5. Kişisel Gelişime Dönük Kazanımlar

Öğrencilere sorulan açık uçlu sorulardan elde edilen bulgulara göre; öğrencilerin fakülteden edindikleri kazanımlar içinde akademik bilgi birikiminin yanında ahlaki bir takım kazanımları da dile getirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin söz konusu bu ahlaki değerlerle ilgili yeni bakış açıları kazandıkları ya da bu değeri kendi zihinlerinde güçlendirdikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun hoşgörü kazanımını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bunun ardından sabır, sevgi ve saygı değerleri sıkça vurgulanan değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında; ahlaklı olmak, tevazu, takva ve dürüstlük öğrencilerin vurgu yaptığı kazanımlar arasındadır. Fakat meslek ahlakı konusunda ilk akla gelebilecek olan sorumluluk değeri hiç dillendirilmemiştir ve adalet ise sadece bir öğrenci tarafından ifade edilmiştir. Sorumluluk değeri temel eğitim düzeyinde edinilmesi gereken bir değer olduğu halde lisans öğrencilerinin bu değere cevaplarında hiç yer vermemiş olmaları dikkat çeken bir sonuçtur.

5. Toplum Anlama

İlahiyat Fakültelerinin misyonlarında toplumu anlamaya dönük eğitim içeriğini yansıtan maddelere sıkça rastlanmaktadır. Bu konu ile ilgili fakülte öğrencilerinin toplumu daha iyi anlama maddesine %75,5, toplum sorunlarını anlama maddesine %70,9, farklı kültürleri tanıma maddesine ise %58,1 oranla olumlu cevap verdiklerini görmekteyiz. Bu noktada öğrencilerin içinde yaşadıkları toplum ile ilgili kazanımlara yüksek düzeyde katılım gösterirken farklı kültürleri tanıma noktasında oranın düştüğünü görmekteyiz.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitim toplumu anlamamı sağladı.	2	1,8	10	9,1	15	13,6	65	59,1	18	16,4
Eğitim farklı kültürleri tanımamı sağladı.	4	3,6	15	13,6	27	24,5	49	44,5	15	13,6
Toplum sorunlarını anlamamı sağladı.	2	1,8	6	5,5	24	21,8	59	53,6	19	17,3

Tablo 6. Toplum Anlamaya Dönük Kazanımlar

Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplarda ise fakülte eğitimiyle edindikleri kişisel ve toplumsal kazanımları; dini bilinç ve dini emirlere bağlılık, farklı insanlarla tanışma ve iletişim, topluma duyarlı olma, kitap okuma, diğer dinlere hoşgörü, farklı bakış açılarını anlama, çok çalışmak, çalışmanın önemi, disiplinli olma, zaman yönetimi, kültürü tanıma, dünya görüşünün değişimi olarak sıraladıkları tespit edilmiştir.

Açık uçlu sorulardan elde edilen cevapları incelediğimizde öğrencilerin üzerinde en çok durduğu kişisel kazanımın dini bilinç olduğunu görmekteyiz. Daha sonra farklı insanlarla tanışma, iletişim kurma, toplumsal olaylara duyarlı olma ve önyargılardan kurtulma olarak sıralanmaktadır. Bu noktada öğrencilerin özel-

likle toplumsal yaşam ile ilgili kazanımlarını öncelediklerini söylenebilir. Bu kategoride dini bilinç kazanma dışındaki toplumsal kazanımları özel alan olarak İlahiyat eğitiminin yanında üniversite eğitiminin bir parçası olarak da değerlendirilebilir. Öğrencilerin bu kategorideki cevapları ile anket sorularının paralellik gösterdiğini görülmektedir.

6. Alan Bilgisi ile İlgili Kazanımlar

İslam dininin ana kaynaklarına kendisi ulaşabilen, bunları okuyup anlayabilen ve zihin dünyasını oluştururken bunları referans alan ilahiyatçı yetiştirme amacı; tefsir, fıkıh, hadis alanında ana kaynakları okurum maddesine %30,9 gibi düşük bir oranla karşılık bulduğu tablo 7’de yer alan bulgularda görülmüştür. Bu madde ile ilişkili olarak Kuran’ın mealini en az iki kez okudum maddesine katılım oranının %36,3 iken benzer bir biçimde ayetleri yorumlayabilme oranı %29,1 seviyesinde kalmıştır.

Programdaki felsefe grubu derslere karşı öğrencilerin olumlu bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Buna göre felsefe dersleri gereklidir maddesine öğrencilerin katılım oranı %79,1, Din Felsefesi dersini olumlu karşılayanların oranı %85,5 iken bu durum mantık dersi gereklidir ifadesinde %53,6 şeklinde oranlanmıştır. Bu noktada mantık dersinin bu düşüşü dersin içeriği ya da eğitim şekli gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak açıklanabilir.

Öğrencilerin İslam Tarihi ve İslam Sanatları ile ilgili de olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Buna göre İslam Tarihini bilmeye olumlu görüş bildirenlerin oranı %82,8, Hat, Tezhip gibi dersler program için gereklidir ifadesine katılanların oranı ise %82,7 olarak şekillenmiştir.

Farklı dinlerle ilgili bilgi sahibi olduğunu ifade eden öğrencilerin oranının %47,2 olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada öğrencilerin farklı din ve inançlara karşı geliştirdikleri hoşgörü ve saygı ile bilgi düzeylerinin artmasının arasında güçlü bir ilişki olmadığı söylenebilir.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tefsir, Fıkıh, Hadis alanında ana kaynakları okurum.	6	5,5	23	20,9	47	42,7	27	24,5	7	6,4
Felsefe grubu ilahiyat için gereksizdir.	57	51,8	30	27,3	12	10,9	6	5,5	5	4,5
Hat, Ebru, Tezhip gibi sanatlar ilahiyat programında olmalıdır.	4	3,6	4	3,6	11	10,0	42	38,2	49	44,5
İslam tarihini bilmek beni daha iyi bir dindar yapar.	2	1,8	5	4,5	12	10,9	52	47,3	39	35,5
Din felsefesi imanımı zayıflatır.	61	55,5	33	30,0	12	10,9	1	,9	3	2,7
Mantık dersi İlahiyat programı için gereklidir.	9	8,2	13	11,8	29	26,4	35	31,8	24	21,8
Kuran'da yer alan ayetleri yorumlayabilirim.	9	8,2	21	19,1	48	43,6	25	22,7	7	6,4
Kuran'ın mealini en az iki kez okudum.	14	12,7	41	37,3	15	13,6	27	24,5	13	11,8
Farklı din ve inançları bilirim.	4	3,6	14	12,7	40	36,4	37	33,6	15	13,6

Tablo 7. Alan Bilgisi ile İlgili Kazanımlar

Açık uçlu sorulardan elde edilen verilerde öğrencilerin İlahiyat eğitimi ile edindikleri temel bilgi ve beceriler arasında; Kuran okuma, Arapça öğrenme, temel din bilimlerini öğrenme gibi noktaları vurguladıkları görülmektedir. Bu noktada öğrencilerin kazanımlarının programın amaçlarına ve içeriğine örtüştüğü söylenebilir. Yukarıdaki temel kazanımların yanında öğrencilerin; din ilimleri detaylı öğrenme, temel kaynaklardan yararlanarak dini konular hakkında yorum yapma, bilginin anlamı ve değeri, kendi dinini daha iyi anlamak, diğer dinleri

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

daha detaylı inceleme, alanı ile ilgili araştırma yapabilme ve sorgulayıcı ve eleştirel bakış açısı kazanmayı dile getirdikleri görülmüştür.

Programdan elde edilen kazanımların yanında öğrencilerin İlahiyat eğitime içerik ve yöntemler açısından bir takım eleştiriler getirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilere göre; eğitimin farklı kaynaklar üzerinden yürütülmemesi ve farklı kaynaklar okumaya teşvikin az olması, yapılan okumaların ise daha çok sınavlara yönelik olması, güncel sorunlara dönük derslerin eksikliği, derslerin teorik bilgi düzeyinde devam etmesi ve bu bilgilerin hayattaki yansımalarının öğrenci tarafından anlaşılabilmesi temel sorunlardır. Bununla birlikte temel kaynakları okuma, anlama ve yazma düzeyinde Arapça bilgisine ulaşılamaması da sıkça dile getirilen eleştirilerdendir. İslam sanatları ile ilgili derslerin sayısının az olması ve kontenjanlarının sınırlı olması da öğrencilerin dile getirdiği sorunlardandır.

Bazı öğrenciler Kuran'ı güzel okuma ve anlama noktasında daha iyi bir seviyeye ulaştıklarını ifade ederken bir takım öğrenciler ise programın Kuran okuma ile ilgili eksikliklerden söz ettiği görülmüştür. Bu öğrencilerin dile getirdiği eksik noktalar ise tecvit ve mahreçlerle ilgili eğitim hakkındadır.

Açık uçlu sorulara verilen cevaplardan; öğrencilerin az zamanda çok farklı ve çeşitli dersleri bir arada almak zorunda olmaları dersleri yeterli düzeyde öğrenememe sorununu da beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu durum bazı öğrencilerin ilgi alanlarına göre ders seçme isteklerini gündeme getirmeleriyle sonuçlanmaktadır. Bunun yanında bazı öğrencilerin felsefe grubu derslerinin azlığından şikâyet ettikleri tespit edilmiştir.

Öğrencilerin derslerin içeriği konusunda getirdikleri eleştirilerin yanında yöntem ile ilgili bahsettikleri eksikliklerin ise; ezberci ve yüzeysel anlatım, öğretmen merkezli olma, öğrenciyi geri planda tutma, bilginin anlaşılmasını değil aktarılmasını önceleme, doğru yöntem ve tekniklerden yararlanmama olarak sıralanmaktadır.

Öğrencilerin alanları ile ilgili bilgi birikimini takip etme ve okuma ile ilgili tablo 8'de yer alan bulgulara göre; kendi alanıyla ilgili kitap okuma %71,8 iken akademik yayınları takip etme oranlarının %40'ta kaldığı görülmektedir. Nasıl araştırma yapabileceği bilen öğrencilerin oranı %67,3 ve güncel sorunlara temel kaynaklardan cevap bulabilen öğrencilerin oranı %68,1 olarak şekillenmiştir. Öğrencilerin akademik yayınları takip seviyesi eğitimdeki eksiklikler bölümünde

farklı türden kitaplar okumaya teşvikin olmaması olarak karşılık bulmuştur diyebiliriz.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Alanım ile ilgili nasıl araştırma yapılacağını bilirim.	3	2,7	9	8,2	24	21,8	56	50,9	18	16,4
Güncel sorunlara temel kaynaklardan cevap veririm.	3	2,7	7	6,4	25	22,7	60	54,5	15	13,6
Alanım ile ilgili Akademik yayınları takip ederim.	9	8,2	28	25,5	29	26,4	34	30,9	10	9,1
Alanımla ilgili kitap okurum.	5	4,5	7	6,4	19	17,3	59	53,6	20	18,2

Tablo 8. Araştırmaya Dönük Kazanımlar

Açık uçlu sorulardan elde edilen verilerde öğrencilerin; farklı türden kitap okumaya teşvik edilmeme, farklı bakış açıları konusunda beslenebilecekleri bir kanal olan konferansların eksikliği, araştırmaya teşvikin olmaması ve akademik yazma becerisi kazandırılmaması konularında eleştiriler getirdikleri görülmektedir.

7. Meslek Tercihini İle İlgili Bulgular

Öğrencilere mezun olduktan sonra yapmak istedikleri ilk üç mesleği öncelik sırasına göre listelemeleri istenmiştir. Öğrencilerin meslek seçimi ile ilgili ilk tercihlerinde yer alan mesleğin öğretmenlik olduğunu görülmektedir. Bununla birlikte; kız öğrencilerde ev hanımlığının ilk sıralarda yer alması, görece yeni bir meslek grubu olan manevi danışmanlığın yalnızca bir öğrencinin ilk tercihinde ve genel sıralamada ise ikinci tercihe yazılan üçüncü meslek olarak yer alması, akademisyenliğin erkeklerin kendilerini daha yakın hissettikleri bir çalışma alanı

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

olarak şekillenmesi tablo 9'un bulgularındandır. Tablodan akademisyenliğin erkek öğrenciler, Kuran Kursu öğreticiliğinin ise kız öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Cinsiyete Göre İlk Tercihe Yazılan Meslekler			
Kız	Öğretmenlik (%57,33)	Ev Hanımlığı (%16)	K.K. Öğreticiliği (%12)
Erkek	Öğretmenlik (%40)	Akademisyenlik (%28,57)	İmam-Hatiplik (%11,42)
Cinsiyete Göre İkinci Tercihe Yazılan Meslekler			
Kız	K.K. Öğreticiliği (%26,66)	Akademisyenlik (%24)	Öğretmenlik (%22,66)
Erkek	Öğretmenlik (%20)	Akademisyenlik (%17,14)	İmam-Hatiplik (%14,28) M. Danışmanlık (%14,28)
Cinsiyete Göre Üçüncü Tercihe Yazılan Meslekler			
Kız	M. Danışmanlık (%21,33)	Ev Hanımlığı (%16)	K.K. Öğreticiliği (%14,66) Vaizlik (%14,66)
Erkek	İmam-Hatiplik (%17,14) K.K. Öğreticiliği (%17,14)	Öğretmenlik (%14,28) Vaizlik (%14,28)	Akademisyenlik (%11,42)

Tablo 9. Öğrencilerin Meslek Tercihleri

8. Programın Mesleğe Hazırlama Yönü ile İlgili Bulgular

Öğrencilerin İlahiyat eğitiminden edindikleri kazanımlar içerisinde mesleğe dönük olanlar en alt sıralarda yer almıştır. Bu kazanımlar içerisinde; öğretmenlik yapabilme becerisi, dini hitabet, Kuran öğretme, dini konularda sorulan sorulara cevap verebilme, çocuklar hakkında bilgi sahibi olma, insanlara dini anlatırken nasıl yaklaşmak gerektiğini bilme ve son olarak bilgiyi aktarabilme yeterliklerinden bahsettikleri görüşmüştür.

Öğrencilerin İlahiyat eğitiminin mesleğe hazırlama yönü ile ilgili eksiklik olarak belirttikleri hususlar ise; derslerde uygulama yapma imkânının bulunmaması, uygulama derslerinin eksikliği, alanı ile ilgili staj yapma imkânının olmaması, mesleki gelişim ve mezun olduktan sonraki iş imkânları ile ilgili bilgilendirilmeme, istihdam alanları dikkate alınmadan eğitim içeriklerinin hazırlanması ve fakültede yapılan ders dışı etkinliklerin mesleğe dönük olmaması olarak sıralanmaktadır.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İlahiyat eğitimi beni mesleğe hazırlar.	4	3,6	9	8,2	23	20,9	58	52,7	16	14,5
Mezun olduktan mesleğe başlamak için sonra başka eğitime ihtiyaç duymam.	17	15,5	31	28,2	38	34,5	19	17,3	5	4,5
Dersler beni çalışma hayatına hazırlar.	9	8,2	10	9,1	30	27,3	46	41,8	15	13,6
Dersler mesleki uygulama açısından yeterlidir.	23	20,9	45	40,9	26	23,6	15	13,6	1	,9
Fakülte iş olanakları hakkında bilgilendirir.	28	25,5	30	27,3	22	20,0	27	24,5	3	2,7
İlahiyat eğitimi beni mesleki ahlak konusunda bilgilendirir.	7	6,4	6	5,5	18	16,4	52	47,3	27	24,5

Tablo 10. Programın Mesleğe Hazırlama Yönü

Öğrencilerden elde edilen Tablo 10 verilerine eğitimin mesleğe hazırlama durumu %67,2, çalışma hayatına hazırlama durumu %55,4 olarak yer alırken derslerin mesleki uygulamalar açısından yeterli olduğunu düşünen öğrencilerin oranı ise %14,5'tir. Buna ek olarak mezun olduktan sonra başka eğitime ihtiyaç

duymayan öğrenci oranının ise %21,8 olduğunu görüyoruz. Ayrıca fakültede iş olanakları konusunda bilgilendirme yapıldığını düşünen öğrencilerin oranı %27,2 iken meslek ahlakı ile ilgili bilgilerin yer aldığını düşünen öğrencilerin oranı %71,8 olarak şekillenmiştir. Bu noktada programda direkt olarak meslek alanları, iş imkânları ya da mesleki eğitime dönük bir içerik yer almasa bile öğrencilerin genel ahlaki kazanımları meslek ahlakı alanına da yansıtılabilebilir.

Öğrencilerin fakültenin mesleğe hazırlama ile ilgili içeriğini değerlendirirken; fakültede verilen eğitimin yanı sıra fakülteden alınacak diplomanın kendilerine sağlayacağı istihdam olanağını ve derslerin teorik bilgi açısından daha iyi bir seviyede uygulanmasının yetersiz kaldığını düşündükleri görülmektedir.

8.1. Din Hizmetleri ile İlgili Bulgular

Araştırmada İlahiyat Fakültesinin istihdam alanlarından birisi olan Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki mesleklere dönük yeterliklere yer verilmiştir. Tablo 10'da yer alan bulgulara göre; Kuran Kurslarında eğiticilik yapabilme becerisine olumlu yanıt veren öğrencilerin oranının %55,4 seviyesinde olduğunu görülmektedir, bu sonuç din hizmetleri yeterlikleri ile ilgili en yüksek oran olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte topluluk karşısında dua okuyabilme %50,9, güncel konulara cevap verebilme oranı %35,4, büyük gruplara dini sohbet verme %32,7 ve cenaze yıkama %25,4 olarak şekillenmiştir. Din hizmetleri yeterlikleri ile ilgili en düşük oran ise %19,1 ile müftülüklerin işleyişini bilme olmuştur. Benzer bir biçimde Furat (2012) İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yürüttüğü araştırmada öğrencilerin dini hizmet alanlarında uygulamaya dönük yeterliklere düşük oranda katılım gösterdiklerini tespit etmiştir. Aynı şekilde Ankara Üniversitesinde Ege (2013) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerden sadece %10'unun vaaz verme becerisini geliştiren dersleri yeterli görürken %12'sinin kendisini vaizlik için hazır hissettiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin din hizmetlerine yönelik yeterlikleri konusunda ortaya çıkan tablo Tunç'un (Tunç, 2004) Diyanet İşleri Başkanlığı'nca İlahiyat Fakülteleri mezunlarından İmam-Hatip olarak atadığı görevlilerin yaşadığı problemlerle örtüşmektedir.

Bu kategoride dini sohbet verme, dua okuyabilme ve güncel konulara cevap verme program içindeki Fıkıh, Dini Hitabet ve Kuran-ı Kerim derslerinin temelini oluşturmaktadır. Bu maddelere katılım oranının düşük olması bu derslerin kazanımlarını gerçekleştirme düzeylerinin de düşük olduğu sonucunu ortaya çıkarabilir.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Müftülüklerin işleyişini bilirim.	13	11,8	45	40,9	31	28,2	17	15,5	4	3,6
Kuran Kurslarında eğiticilik yapabilirim.	9	8,2	15	13,6	25	22,7	46	41,8	15	13,6
Topluluk karşısında dua okuyabilirim.	5	4,5	18	16,4	31	28,2	40	36,4	16	14,5
Cenaze yıkayabilirim.	33	30,0	23	20,9	26	23,6	15	13,6	13	11,8
Büyük gruplara dini sohbet (vaaz) veririm.	7	6,4	16	14,5	51	46,4	26	23,6	10	9,1
Güncel konularla ilgili sorulara cevap verebilirim.	5	4,5	15	13,6	51	46,4	36	32,7	3	2,7

Tablo 11. Din Hizmetleri ile İlgili Bulgular

8.2. Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Bulgular

Öğretmenlik mesleği ile ilgili tablo 12'de yer alan maddelerden kendisini iyi bir öğretmen adayı olarak gören öğrenci oranının ise %63,7 olarak şekillendiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte gelişim dönemlerine göre din eğitimini planlayabilme maddesine olumlu yanıt verenlerin oranı %41,9 iken öğrenme güçlüğü olan öğrencilere eğitim verebilmede bu oran %24,6 olarak şekillenmiştir. İyi bir öğretmen adayı olma fikri ile ilgili yüksek oranın uygulamaya dönük maddelerde

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

kademeli olarak düştüğü gözlenmektedir. Bu durum bize öğrencilerin öğretmenlik mesleğine dönük özel alan bilgisinin dışında başka faktörlerin etkisiyle kendilerini iyi bir öğretmen adayı olarak gördükleri sonucuna ulaştırmaktadır. Gelişim dönemlerine göre din eğitimi planlamanın öğrenim güçlüğüne uygun plan yapmaktan daha yüksek düzeyde ortaya çıkması ESOGÜ İlahiyat Fakültesinde verilen Gelişim Dönemleri ve Din ve Din Eğitimi dersleri ile açıklanabilir. Ancak bu derslerde yalnızca teorik olarak gelişim dönemlerine göre dini eğitim ile ilgili bazı temel bilgiler yer almakta, uygulama alanına dönük bir içerikten söz edilememektedir.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Gelişim dönemlerine din eğitimi planladım.	6	5,5	17	15,5	41	37,3	40	36,4	6	5,5
İyi bir öğretmen adayı olduğumu düşünüyorum.	2	1,8	7	6,4	31	28,2	40	36,4	30	27,3
Öğrenme güçlüğü olan öğrencilere eğitim verebilirim.	10	9,1	22	20,0	51	46,4	21	19,1	6	5,5

Tablo 12. Öğretmenlik Mesleği ile İlgili Bulgular

8.3. Manevi Danışmanlık ile İlgili Bulgular

Ankette manevi danışmanlık ile ilgili bazı temel alanlara dair maddelere yer verilmiştir. Tablo 13'te yer alan bulgulara göre; bu maddelerden en yüksek oranını %61,8 ile yakınıni kaybetmiş kişilere manevi danışmanlık ve rehberlik olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte öğrencilerin; %46,4'ünün fiziksel engeli olan bireye, %41,8'inin istismara uğramış çocuğa son olarak %31,8'inin mahkûmlara ile manevi danışmanlık ve rehberlik yapabileceklerini ifade etmişlerdir. İlahiyat Fakültelerinin birçoğunun program yeterliklerinde ya da öğrenme çıktılarında

manevi danışmanlık ile ilgili bir kazanıma sınırlı şekilde yer verdikleri fakat uygulama yönünden büyük eksikliklerin olduğu söylenebilir. Bu durumun öğrenci kazanımlarına da yansıdığını manevi danışmanlık ve rehberlik ile ilgili maddelere düşük katılım göstermelerinden anlayabilmekteyiz.

Kılınçer'in (2017) İlahiyat, Psikoloji ve Tıp öğrencilerinin manevi danışmanlığa ilişkin algılarını konu ettiği tezinde üç alanda da bilgisel yetersizlikler olduğu, bu durumun manevi danışmanlığa ilişkin kuramsal ve teorik çerçevenin belirlenememesiyle ilişkili olduğu konularına değinilmiştir. Eksikliklerin giderilmesi için ilahiyat ve psikoloji alanında yeterli bilgi ve donanımı sağlayacak teorik ve bunun yanında uygulamaya dönük derslerle desteklenmiş lisans programlarına duyulan ihtiyacı tespit etmiştir. Bu tespit bir taraftan da tablo 13'te yer alan durumun sebeplerini ortaya koymaktadır.

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
İstismara uğramış çocuğa Manevi Danışmanlık yapabilirim.	1	,9	13	11,8	50	45,5	34	30,9	12	10,9
Yakınını kaybedene Manevi Danışmanlık yapabilirim.	2	1,8	8	7,3	32	29,1	49	44,5	19	17,3
Fiziksel engeli olan biriye Manevi Danışmanlık yapabilirim.	3	2,7	9	8,2	47	42,7	39	35,5	12	10,9
Mahkûmlara Manevi Danışmanlık yapabilirim.	7	6,4	19	17,3	49	44,5	25	22,7	10	9,1

Tablo 13. Manevi Danışmanlık ile İlgili Bulgular

Sonuç

Dini doğru anlama ve anlatma misyonuyla İlahiyat Fakülteleri; din eğitimi, din hizmetleri ve dini rehberlik görevini yerine getirebilecek nitelikte öğrenciler mezun etme amacını da taşımaktadır. Ancak yükseköğretim sistemi içerisinde yer almaya başladığı günden itibaren amacı, müfredatı ve hatta öğretim metodolojisi tartışmalara konu olan İlahiyat Fakültelerinin bu mesleğe dönük amaçları yerine getirme konusundaki yeterlikleri sıkça sorgulanmıştır. Öğrencilerin İlahiyat Fakültelerini tercih etme sebeplerinden memnuniyet düzeylerine, mezunlarının öğretmenlik gibi örgün eğitim alanlarından vaizlik, imam-hatiplik gibi yaygın eğitim alanlarındaki yeterliklerine dair bilimsel çalışmalar yapılmıştır. Bununla birlikte temel sorunu 'Yüksek Din Öğretimi' olan çeşitli bilimsel toplantılar düzenlenmiş ve bu toplantılarda yukarıda sıralanan sorunlar dile getirilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Tartışmalar çoğunlukla fakültelerin bilimsel bir alan olarak teolojik-akademik bilgi üretme misyonunu yerine getiremediği, öğrencilerinin dini öğrenme amacının yanında aynı zamanda bir meslek sahibi olma amacıyla da geldikleri fakültede meslek eğitimine dönük dersleri bulamamaları sonucu mesleki yeterlikleri gerçekleştirememiş olmaları üzerinden yürütülmektedir. Bu tabloyu ortaya çıkaran en temel sebeplerden bir tanesi İlahiyat Fakültesi mezunlarının birbirinden farklı alanlarda istihdam ediliyor olmaları ve her bir istihdam alanının farklı yeterlikleri gerektiriyor olmasıdır. Tek bir lisans programının öğretmenlik, dini hizmet (İmam-Hatiplik, Vaizlik, Kuran Kursu Öğreticiliği, Müftülük vb.) ve manevi danışmanlık ve rehberlik gibi birbirinden farklı alanlara dönük mesleki yeterlikleri kazandırması beklenemez.

Bu araştırmada yukarıda yer verilen soru ve sorunlara dönük tespitler yapmak amacıyla öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Öncelikle İlahiyat Fakültelerinin misyonlarından bağımsız olarak öğrencilerin fakülteyi tercih sebepleri sorgulanmıştır böylece öğrencilerin İlahiyat Fakültesine geliş amaçları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun fakülteyi kendi istekleriyle ve bilinçli bir şekilde tercih ettiği, yarısının fakülteye bir meslek sahibi olmak için geldiği ve büyük bir kısmının ise mezun olduktan sonra çalışmayı planladıkları ortaya çıkmıştır. Buna göre İlahiyat Fakültelerinin amaçları içinde öğrencileri bir meslek sahibi yapmak olsun ya da olmasın öğrencilerin mezuniyet sonrası çalışma isteğiyle bu fakülteleri tercih ettiği söylenebilir.

Fakültede eğitimiyle öğrencilerin kişisel gelişim, toplumu tanıma ve temel alan bilgisine yönelik kazanımlar edindikleri görülmüştür. Kişisel kazanımlardan; özgüven kazanma, düzenli çalışma, farklı insanlarla tanışma ve görüşlerine saygı duyma kazanımlarının ilahiyat eğitiminden bağımsız olarak bir yükseköğretim kurumunda eğitim alma sonucunda oluştuğu söylenebilir. Bununla birlikte içinde yaşadığı toplumun tanıma ve toplumsal sorunları anlama konusunda fakülte eğitiminin önemli katkılar sağladığı fakat farklı kültürleri tanıma noktasında yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum; farklı din, inanç ya da kültürler ile ilgili İlahiyat eğitiminin içeriğinde bir takım eksikliklerin olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin İlahiyat temel alan bilgisine ilişkin bilgi seviyesine yüksek oranda katılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Fakat bu bilgilerin anlamlandırılması, günlük hayata aktarılması gibi hususlarda düşük katılım gösterdikleri ve açık uçlu sorulara verilen cevaplarda da bu eksiklikleri dile getirdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin; temel alanlar ile ilgili aktarılan bilgileri eleştirel düşünme ya da analiz yapma gibi üst düzey düşünme becerilerini kullanarak dönüştürebilecekleri eğitim-öğretim imkanlarının eksikliğinin böyle bir sonucu doğurduğu söylenebilir. İlahiyat Fakültelerinin temel amacının din uzmanları yetiştirmek olduğu ifade edilirken öğrencilerin ayetleri yorumlama, İslami bilimlere yönelik ana kaynakları okuma, farklı din ve inançları bilme gibi temel alanlarda bilgi ve beceri eksikliklerinin tespit edilmesi ders içeriklerinin ve yöntemlerinin yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin de fakültede aldıkları eğitimin ile ilgili ezberci yaklaşım, farklı kaynaklara ulaşamama, tek bir doğrunun dayatılması ve farklı yorumların kabul edilmemesi, öğrencinin derste ikinci planda yer alması gibi durumları ifade etmeleri İlahiyat Fakültelerinin eğitim anlayışı ile ilgili tartışmaların güncelliğini devam ettirdiğini göstermektedir.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programlarının açılmasıyla birlikte İlahiyat lisans programından formasyona yönelik dersler kaldırılmış ve öğrenciler dışarıdan formasyon sertifikası alma yoluna gitmişlerdir. DKAB programının öğrenci alımını durdurmasından 3 sene sonra İlahiyat Lisans programına yeniden formasyon dersleri dahil edilmiştir. Formasyon dersleri lisans programının bir parçası olsun ya da olmasın öğrencilerin fakülteyi tercihlerinde öğretmenlik mesleğini yapma arzusunun diğer meslek tercihlerinin önüne geçtiği görülmektedir. Kız ve erkek öğrencilerin ilk tercihlerinde yer verdikleri meslek öğretmenlik iken diğer tercihlerinde farklılaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrenciler ev hanımlı-

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

ğını ve Kuran Kursu öğreticiliğini birinci sıradaki tercihleri arasında saymıştır bunun yanında erkek öğrenciler ise akademisyenlik ve İmam-Hatipliği tercih etmişlerdir. Kız ve erkek öğrencilerin mesleki yönelimleri arasındaki bu farklar başka bir araştırmaya konu edilebilir.

Öğrencilerin meslek tercihleri ile ilgili bulgulardan kız öğrencilerin ev hanımlığını öncelikli bir alternatif olarak görmeleri dikkate değer bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kız öğrencilerinin bu tercihlerinin altında yatan sebepleri ortaya koymak bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır. Fakat kız öğrencilerin üniversite okuma amaçlarının, eğitimden beklentilerinin ve geleceğe dair hedeflerinin konu edildiği çalışmalarla bu konu derinlemesine araştırılabilir.

Öğrencilerin bir meslek olarak öğretmenliğe diğer meslek gruplarından daha yakın ve yatkın oldukları görülmüştür. Bu noktada kendilerini iyi bir öğretmen adayı olarak gören öğrencilerin oranı yüksektir fakat öğrencilerin eğitim mesleğine dönük uygulamalarda eksik yönlerinin bilincinde oldukları söylenebilir. Söz konusu eksikliklerin 2017 yılından itibaren İlahiyat lisans programına eklenen pedagojik formasyon dersleriyle giderilmesi beklenebilir.

Dini hizmet alanlarına yönelik meslekler ile ilgili yeterliklerde öğrencilerin orta ve altı düzeyde kaldığı görülmektedir. İlahiyat Fakültesi amaçlarından ve öğrencilerin tercih motivasyonlarından birisi olan ‘dini doğru anlama ve anlatma’ kazanımının düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Öğrencilerin ‘dini sohbet verme’ ve ‘güncel dini konulara cevap verme’ kazanımlarına %35 civarında katılımı bu durumu gösteren bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada ilahiyat fakültesinin dini hizmet alanlarının en temel gerekliliklerinden birisi olan ‘vaaz verme’ yeterliğini sağlayamaması dikkate değer bir sonuçtur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin mahkûmlara, istismara uğramış çocuklara, yakınına kaybedenlere ve engellilere manevi danışmanlık ve rehberlik yapma konusunda orta düzeyde katılım gösterdikleri görülmektedir. Bu özel alanlardan en yüksek katılım yakınına kaybetmiş kişilere danışmanlık yapma maddesinde olmaktadır. Bu durum yakınına kaybeden kişilere dini rehberlik yapmanın toplumda sıkça karşılaşılan bir durum olması ve öğrencilerin kendilerini bu yeterliğe daha yatkın olarak görmeleri olarak yorumlanabilir. Öğrencilerin bu tür özel alan bilgisi gerektiren ve hakkında direkt olarak bir eğitim almadıkları konular ile ilgili kendilerini orta düzeyde yeterli görmeleri dikkat çekicidir. Bu noktada öğrencilerin dini argümanları çeşitli ortamlarda kullanabilecekleri ile ilgili aldıkları

temel eğitimi bu alanlara da aktarabileceklerini düşündükleri çıkarımı yapılabilir. Diğer taraftan bu orta düzey katılım öğrencilerin manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile ilgili mesleklerde yetersiz olduklarını düşündüklerini de göstermektedir. Bununla birlikte öğrencilerin meslek tercihler ile ilgili sıralamada Manevi Danışmanlık ve Rehberlik mesleğine son sıralarda yer vermelerinde lisans programında bu alan ile ilgili bir eğitimin olmamasının etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçları öğrencilerin İlahiyat Fakültesi lisans programının dini mütehasıslık, dini hizmet alanları, öğretmenlik ve manevi danışmanlık alan yeterliklerinin hiç birisi ile ilgili yüksek düzeyde yeterlik seviyesine ulaşamadıklarını göstermektedir. Bu noktada program içeriğinin, programın temel yaklaşımının, müfredatın ve eğitim metotlarının akademik beklentiler, öğrencilerin amaçları, istihdam alanlarının gereklilikleri göz önüne alınarak yeniden yapılandırılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Dikkat çeken bir başka husus ise İlahiyat alanı ile ilgili benzer tartışmaların uzun yıllardan beri yapıldığı fakat sorunlara çözüm olacak adımların atılamamış olduğudur.

Dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan bir tanesi “dini mütehasıs” ifadesinin teori ve uygulamaya eşit derecede işaret eden şemsiye bir kavram olduğudur. Bu noktada hayatın içinde yer bulamayan salt bilginin atıl kalmaya mahkûm olduğu, temelinde sağlam bir teori olmayan uygulamaların ise hem İlahiyat alanına hem de bu alanın hedef kitlesi olanlara zarar verdiği unutulmamalıdır.

Kaynakça

- Ali, S. (2012). Sosyal Hizmet ve Sosyal Pedagoji Odaklı Din Eğitimi Nasıl Olmalıdır? (Sosyal İlahiyat Mesleğinin Eğitimi). *Yaygın Din Öğretimi Sempozyumu II* (s. 323-350). Ankara: DİB Yayınları.
- Aşık, N. (2008). İlahiyat Fakültelerinin Pratik Din Hizmetlerine Katkısı. *I. Din Hizmetleri Sempozyumu* (s. 457-462). Ankara: DİB.
- Aşıkoğlu, N. (2009). Değişen Dünyada Değişmeyen Kurumlar: İlahiyat Fakülteleri. *4. Din Şurası* (s. 887-898). Ankara: DİB Yayınları.
- Aydın, M. Ş. (1995). Öğretmen Yetiştirme Kurumları Olarak İlahiyat Fakülteleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 59-98.
- Ayhan, H. (2014). *Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: DEM.
- Doğan, R. (2015). İlahiyat Fakültelerinin Eğitim Anlayışı Nasıl Olmalıdır? *Bugünün İlahiyatı Nasıl Olmalıdır? -Sorunlar ve Çözümleri-*, (s. 351-370). İstanbul.

ÖĞRENCİLERİNE GÖRE İLAHİYAT LİSANS PROGRAMININ MESLEĞE HAZIRLAMA YÖNÜ
(ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

- Efe, A. (2004). İlahiyat Fakülteleri İle İlgili Bir Yazı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(12), 159-162.
- Ege, R. (2013). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Vaaz ve Vaizlik Konularına Bakışları: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 54(2), 129-158.
- Furat, A. Z. (2012). Nitelikli Din Görevlisi Yetiştirmede İlahiyat Fakültelerinde Sürdürülen Eğitim Öğretim Faaliyetlerinin Yeterliliği: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Konu Hakkındaki Görüşleri. *Marifé*, 83-110.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılınçer, H. (2017). Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Üzerine: Psikoloji, İlahiyat ve Tıp Alanlarında Maneviyat ve MDR Algısı. A. Ayten (Dü.) içinde, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik* (s. 19-60). İstanbul: DEM.
- Kılınçer, H. (2017). Tıp, Psikoloji ve İlahiyat Öğrencilerinin Türkiye'deki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Uygulamalarına Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koç, A. (2003). İlahiyat Fakültesi (İlahiyat Lisans Programı) Öğrencilerinin Sorunları ve Beklentileri. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25(2), 25-65.
- Koçtaş, M. (1989). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1-27.
- Korkmaz, M. (2010). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Fakülteyi Tercih Nedenleri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Bilimname*, 18(1), 167-204.
- Korkmaz, M. (2011). Vaizlik eğitimi Açısından İlahiyat Lisans Programlarının Değerlendirilmesi ve Bir Sertifika Programı Önerisi. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu* (s. 335-354). Ankara: DİB.
- Mehmedoğlu, Y. (2000). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim-Öğretim Beklentileri (M. Ü. İlahiyat Fakültesi Örneği). Kolektif içinde, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (s. 121-150). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İ. F. (tarih yok). *Bilgi Paketi Ders Kataloğu*. 12 04, 2017 tarihinde Ondokuz Mayıs Üniversitesi: <http://ebs.omu.edu.tr/ebs/program.php?dil=tr&mod=1&Program=2692> adresinden alındı
- Öcal, M. (2011). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi. İstanbul: Dergah.
- Özakkaş, M. (1969). Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Akademisi. *İslam Medeniyeti*(21), 2-4.
- Özdemir, S. (2009). AB Giriş Sürecinde İlahiyat Fakültelerinde Yeni Bir Bölüm Önerisi: Dini Sosyal Hizmetler Bölümü veya Sosyal İlahiyat Bölümü. *Günümüz Türkiye'sinde İslam Uluslararası Sempozyum* (s. 1-16). Kayseri: Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Özenç, A. (2017). Son Sınıf Öğrencilerine Göre Beklentileri Karşılama ve Mesleki Hayata Hazırlamada İlahiyat Fakültelerinde Eğitim (Dicle Üniversitesi Örneği). *International Journal of Kurdish Studies*, 3(1), 1-30.
- Topaloğlu, B. (1973). Yüksek İslam Enstitülerinin 13. Kuruluş Yılı Münasebetiyle. *İslam Medeniyeti*, 3(28), 26-28.

- Tosun, C., & Doğan, R. (2004). İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine. *Türkiye'de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu* (s. 487-507). Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Baskı Merkezi.
- Tunç, C. (2004). Din Hizmetlerinde Görev Alacak İlahiyat Fakültesi Mezunlarının Yetiştirilmesi ve Sorunları. *Türkiye'de Yüksek Din eğitiminin sorunları, Yeniden Yapılandırılması ve Geleceği Sempozyumu* (s. 343-352). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Turan, E. Z. (2014). İlahiyat Fakültelerinin Öğretim elemanlarını Din Öğretimine Yönelik Kalite Standartlarının Belirlenmesine İlişkin Görüşleri. *International Journal of Religious Sciences*(2), 1-20.
- Uludağ Üniversitesi, İ. F. (2015, 01 01). *Bilgi Paketi Ders Kataloğu*. 12 04, 2017 tarihinde Uludağ Üniversitesi: <http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/Detay/78> adresinden alındı
- Yazıbaşı, M. A. (2007). Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü Son Sınıf Öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretimi Dersi İle İlgili Görüşleri. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 21(1), 297-320.
- YÖK. (2016). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. 12 04, 2017 tarihinde Yükseköğretim Kurulu: <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alındı